

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díjak:		A társulat minden rendű tagjai	A lap szellemi részét illető cikkek a szer-
Egészévre — — — — —	8 kor.	a lapot tagdíjaikért kapják.	kesztősegének, az előfizetési pénzek a pénz-
Félévre — — — — —	4 "	—	tári, — az esetleges reklamációk pedig a
Negyedévre — — — — —	2 "	Kéziratokat nem adunk vissza	kiadóhivatának küldendők.

A szebeni prépostság és kertzi apátság egykori javai, s néhány más kétes hovátartozásu helység.*)

Az apátsági és prépostsági, hajdan róm. kath. egyházi birtokok mint misealapítványok jutottak a szászok kezébe.

Az alább közlendő oklevelek meg fogják mutatni, hogy miképp.

Meg kell azonban előzetesen jegyezmem, hogy némely írónk ez oklevelekből s a később még ezek folytán keletkező kiindulva, tévesen állították azt, hogy Szebenben két külön prépostság, u. m. a bizonytalan időben keletkezett sz. Lászlóról nevezett, s a III. Béla által alapított Boldogasszonyról címzett prépostság létezett volna.

E tévedés a kath. egyház javadalmi címei közé is befértelte magát, s maig is külön adományoztatik e két préposti cím.

Pedig gondosan áttanulmányozva a XII—XIV. század ide vonatkozó oklevélgyűjteményeit, azokban sehol e két külön prépostság nyomára nem akadtam; sőt sem az egyik sem a másik címzés azokban egyáltalán elő nem fordul, hanem mindenütt csak a „szebeni prépostságról“ és „szebeni prépostról“, vagy néha egyszerűen csak „a prépostról“ van szó. Ebből világos, hogy ott nem volt két külön prépostság, hanem csak az az egy 1191. táján alapított, mely közvetlen az esztergomi érsek felsőbbsege alá volt helyezve.

Volt azonban Szebenben külön sz. László királyról nevezett templom s ismét külön a Boldogasszonyról nevezett parochialis templom. Mindkettő a prépostsághoz tartozott: s így történetet aztán, hogy az alább közlendő 1424-iki oklevélben sz. László egyházának prépostsága, az 1477-ikiben pedig Boldogasszony egyházának prépostsága van említve. Pedig csak egy és ugyanazon prépostságról lehetett szó.

Most lássuk az okleveleket hű fordításban.

1. Zsigmond királynak Tatán 1424. Nagyboldogasszony napja utáni szombaton kelt oklevele a prépostság javairól.)

„Mi Zsigmond“ . . . sat. „Emlékezetbe ajánlván jelen levelünk értelmében tudtára adjuk mindenknek a kiket illet, hogy mi megfontolásunk rejtekében tevékeny elmélkedéssel meghányván, hogy a király üdvének leginkább az felel meg, ha királyi aggodásunk különféle és sokszertű gondjai között,

*) Mutatvány Kis Bálint „Az erdélyi szászok multja“ c. művéből, melyet lapunk mai számában ismertetünk.

1) Szász nemz. levélt.

melyek a közügy csendes állapota és előnyeért szüntelenül elménkbe töltnak, az kell hogy elmélkedésünknek főgondja legyen, hogy a romlásba hanyatló egyházak és egyházi javadalmak állapotát mind ama vigyázattal, melylyel csak lehet, mind bőkezű királyi adakozással jobbra tehesstük.

Teljesen megtontolván s szívünk mely részvételével szeminkkel látván, hogy szent László király egyházának szebeni prépostsága, hihetleg főnökeinek gondatlanságából, valami módon semmivé lett s az éjjel-nappali szent szolgálatok teljesen hiányzanak benne, mi nemcsak méltóságunk visszatetszésére, hanem — a mi mindennekfő őt félelmes — az isteni felség leguagyobb megbántására jutott ennyire; e tekintetektől vezetve tehát, mi, kiknek az uralkodásra lépünkkel járó kötelemmel fogva, országaink minden egyházát, melyek igaz kegyura, gyámola és különös fentartójának tartatunk, hanyatlásukban kegyeletünk mélyéből sajnálnunk kell s éles figyelmünket fölemelésükre annál jobb indulattal fordítanunk s nekik annál gyorsabb segédkezet adunk, mentől nagyobb romláshoz látjuk őket napról-napra közeledni; lelkünkkel öbajtván hát azon prépostság válságainak is kötelességszerűleg elejét venni s előmenetelére az isteni kegyelem segédkeztésével üdvösen törekedni: királyi hatalmunk teljességéből és felségünk biztos tudatából, — hozzájárulván ehhez főpapjaink és zászlósrink érett tanácsa is, — az említett szebeni prépostságot és (ehhez tartozó) összes haszonvételeket, bevételeket és jövedelmeket s terevetesen az említett Szebenbeli minden dézsmás dolgok egész dézsmáját, valamint a környékbeli plebánusoktól ugyanazon prépostságnak évenként befolyói kellendő illeteket és rovatokat („census quoque et collectas“), hasonlóképen Ruz, Nagekemez és Kysekemzew nevezett, mindig és régtől fogva az említett prépostsághoz tartozó birtokokat, és ezentelül némely birtokrészeket, — melyeket Salgói Miklós a Küküllőmegyében levő Baikaach és Sythwa birtokokban birt, s melyek ugyanezen Salgói Miklósnak gonosz kihágásai s vétkeis hibái s köztudomásu s (őt) méltán kárthatató jogvesztesei következtében királyi kezünkre szabályszerűleg háromlottakul ismeretesek, — azon reményért, és kegyeletért, melylyel szent László király iránt viseltettünk és babozás nélkül viseltettünk, a kinek kiváló imában reméltünk nemcsak a földön, hanem a menyei hazában is pártfogást, — örökösön bekebelezve és hozzáfoglalva ugyanazon prépostság joga és tulajdonához, összes hasznaikkal és mindentéle tartozékaikkal s valódi határait és régi mes-

gyéikben, melyekkel birtokosaik eddig rendesen tartották és bírták, ugyanazon Szeben városunk birájának, esküdt polgárainak és egész közönségének s minden örökösök és utódaiknak az alább körülírandó feltételek és cikkelyek alatt adtuk, átengedtük és odaigértük („dedimus, commisimus et annuimus“) sőt adjuk, átengedjük és rájuk ruházzuk („damus, committimus et conferimus“) örök joggal birtokolandó-, igazgatandó-, tartandó- és birandólag, oly módon, hogy az említett polgárok és örökösök a fenn nevezett jövedelmekből és jutalékokból folytonosan tizenöt alkalmas papi méltósággal tündöklő személyt tartani tartozzanak és legyenek kötelesek, a mely papok ugyanis 15 misét, úgy mint a sz. László említett templomában egyet ugyanazon szent Lászlóról olvasva, — ugyancsak egyet a bünökért az ugyanazon szebeni ispótyában énekelve, — a boldogságos szűz Mária ugyanazon szebeni parochialis templomában szintén minden nap-és pedig vasárnap a boldogságos szűz Máriáról napoként énekel monddt mise után egy második misét a sz. Háromságáról, azután hétfőn ugyanazon órában az elhunytakért, kedden pedig sz. László királyról és szerdán sz. Miklósról, csütörtökön pedig Krisztus testéről, pénteken szintén vagy a szent keresztéről, vagy az Ur kinszenvedéséről, szombaton pedig sz. Katalinról, vagy a szent angyalokról, minden szentekről való megemlékezései, áhitatosan és ünnepélyesen hasonlóképen énekelk és ugyanott s ugyanazon templomban más tizenegy misét olvasva — ezenkívül egyet sz. Jakab apostolnak ugyanezen parochialis egyház temetőjében fekvő kápolnájában ugyancsak szent Jakabról hasonlóképen olvasva, jövő időkben minden nap örökké szünet nélkül elvégezhesseken s tényleg el is tartozzanak végezni: ugy azonban, hogy minden és mindenféle isteni szolgálat és mise-ünnepély, mely ezen templomban eddig is végeztetett, a szokott és eddig is megtartott módon minden kevésbedés és hiány nélkül ezután is mindig végeztessék e templomokban azok által, kiket e teendő illet. Megjegyeztetvén, hogy ha a meglévő vagy időszerint leendő szebeni plebános a fennemlített illetményekért, magára akarná vállalni a fenn előadottak szerint berendezendő isteni szolgálatok végzésére való személyek kiválasztásának, felvételének és fenntartásának terhét ez az ő elhatározására hagyassék. Ha pedig ezt tenni vonakodnék, akkor a mondott polgároknak szabad és teljes hatalma legyen e személyek megválasztására s a már mondott plebánus iránti engedelmesség alatt fenntartásukra. Hogy pedig jelen üdvös intézkedésünk mindig és rendületlenül tennemaradjon, akarjuk, hogyha valaha idő folytával akkorára növekednék nevezett polgáraink hanyagsága, hogy merőben mellőzve úgy az Istentől, mint a tőlünk, vagy utódainktól, Magyarország királyaitól való félelmet, a már mondott isteni szolgálatokat azon templomokban úgy a mint előbb mondtuk elvégeztetni egészen vagy részben elmulasztának vagy nem akarnák, akkor hívünk a Krisztusban tisztelendő atya György mostani esztergomi érsek ur és jogutódai e polgárainkat és utódaikat együtt és egyenként minden fennirtak teljesítésére, végrehajtására egyházi fenyték s más jogorvoslatok által szorosabban rákényszeríteni és rászorítani tartozzék és legyen köteles. Goodoskodván mindazáltal, hogy ha ellenségeink beüldözése folytán Szeben városunknak magának vagy a fennemlített birtokoknak és helyeknek valami pusztulása támadna, ha csak ez nem az ő hibájából következne, — ugy

hogy ezen prépostság jövedelmeit az említett polgárok be nem szedhetnék, akkor a mondott meglévő vagy azon idő szerint leendő esztergomi érsek ur, tekintettel ama jövedelmek csorbulásaira azon isteni szolgálatokat megfelelőleg, a miként alkalmas lesz, csökkenteni tartozzék, mit mindenképpen azon érsek ur lelkiismeretére bízunk („in quo conscientiam ipsius domini archiepiscopi per omnia oneramus“) Mely dolog emlékére s örök erejére“ . . . sat.

(Folyt. köv.)

Az önbiztosításról.

(Vége.)

III.

Az önbiztosítás szervezete.

Minden intézmény egy bizonyos cél elérését tűzi ki feladatul. — A részvénytársaság legfőbb célja a tőke hasznosítása, elhelyezése, hogy gyümölcsöt teremjen, kamatot bajtson, mely osztalék alakjában a tulajdonos kezéhez jut. Ily és ehhez hasonlóak a biztosító társaságok és szövetkezetek; — a különbség legfőképpen a felelőség kisebb vagy nagyobb fokozatában lelhető fel, vagy azon viszonyban, mely az ország törvényei szerint a felsőbb hatóság felügyeletét és ellenőrzési jogát határozza meg. — A részvénytársaságok, szövetkezetek és biztosító intézetek nyilvános számadással tartoznak, legtöbbször nyilvános ellenőrzés tárgyát képezik a mellett, hogy a törvény szigorú felügyelete alatt állanak, mivel csak így lehetnek biztosítva a felek érdekei. Innen származik a törvény mindazon intézkedése mi a cégjegyzést vonja maga után, ugyanaira, hogy az említett intézmények cégjegyzés nélkül kezelhetők nem volnaik.

E helyen mintegy önkénytelenül előtérbe lépik azon kérdés: ha már az erd. kath. státus igazgatótanácsa önbiztosítási intézményt állít fel, szükséges-e ezen intézménynek törvényesileg bejegyeztetni, hogy formailag mint bejegyzett cég működhesseik. — Messze eső előre be kellene hatolni ezen önbiztosítási intézmény szervezetébe, hogy abból előálljon a felelet. — Ha részvénytársaság, közkereseti társulat, vagy közösleges szövetkezet volna az, kétségtelül cégjegyzés nélkül nem működhetnék, hiszen akkor harmadik személyekkel szemben magát képviseltetni kellene, — esetleg hitelre volna szüksége, ennek élvezeténél vagy peres esetekben hitelesített aláírása cégjegyzése nélkülözhetetlen. — De ha az önbiztosítási intézménynek alapja a felsőbb hatóság, mely joggal bír a kath. és egyházi természetű vagyon ellenőrzésére és védelmére, mely állásából kifolyólag köteleltségét teljesítve intézkedik és rendelkezik mindabban, mi a felügyelete alatt álló közvagyon kárelleni megóvására célszerűnek vagy előnyösnek mutatkozik: akkor önbiztosítási intézményünk, még azon esetben is, ha szervezetében szövetkezeti jelleggel is fog bírni, törvényszékieleg bejegyzett cég nem lehet: mert az egyházi természetű vagyon érdekeit felsőbb hatósága, mely nem más mint a plapökség, vagy az igazgatótanács, kell, hogy képviselje. Ellenben ha bejegyzett cég volna, az esetben az egyházi természetű vagyon kivonatnék némi tekintetben felsőbbba alól és ugyaszólva a felbaltalmazott cégjegyző által képviseltetnék. — Nincs azért kizárva, hogy az önbiztosítási intézmény az igazgatótanács

ügykörében egy külön osztályt ne képezhetne és ez esetben saját osztályfőnöke által ne igazgattassék, kivált idők multával, midőn a tüzkárbiztosításon kívül, fejlődésének következményeül a jégkár elleni biztosítást is felfogja ölelni.

De az sinea kizárva ezek után, hogy az önbiztosító intézmény, mely tervbe vétetett, szervezetében szövetkezeti jelleggel ne bírasson, sőt ellenkezőleg mivel az önbiztosítási intézménynek nem a haszon- vagy nyereségvágy ad életet és annak alapját kiindulásában tulajdonképpen az képezi, hogy a közjótékonyasági vagyon ama kiadásaiiban, melyek annak biztonságát közérdeklő, megtakarítás eszköztessék a közzégy hasznára, igen helyes és talán ezen egyetlen sikeres feltétel alatt nyerhet megvalósítást, — hogy t. i. szervezetében némi szövetkezeti jelleggel birjon.

Az erd. egyházmegyében contemplált tüzkár elleni önbiztosítás szövetkezeti szervezete egy könnyen érthető példából tűnik ki: tegyük fel, hogy 500 birtokos csoportosul, hogy javait 10.000 korona erejéig tűz ellen biztosítsa. Ha mindezen birtokosok külön-külön egyik vagy másik biztosító társaságnál biztosítanak eléghető vagyonukat, egyik-egyik évenként 20 koronát kellene hogy fizessen biztosítási díjban. De ezen 500 birtokos másként gondolkozik, ugy t. i. a mint az erd. egyházmegyei önbiztosító intézmény tervbe van véve. Tudva lévén ugyanis, hogy 10.000 korona biztosított összegért évenként a biztosító társaságok valamelyikének 20 koronát kelletik fizetni, ezen egy évi díjat lefizetik egyiknek kezébe: — e lefizetésből előáll 10.000 korona. Ezen összeget az illető, kinek kezébe lefizetett elhelyezi egy jó hírnevű pénzintézetbe és ott kamatozik mindaddig míg az 500 birtokos közül egyiknek javait egy tüzest teljesen felemészttette; — ekkor a megbízott kivészi az elhelyezett pénzt és azonnal kifizeti a kározt. Ez a legrosszabb esei. De vegyük fel egy más esetet. Az 500 birtokos közül egyik tüzkárt szenved, a kár azonban hiteles becslés szerint is 1000 koronát tesz ki. A kezelő megbízott kivészi a kárt, vagy ha jobban tetszik a betétből, — 1000 koronát és kifizeti a kározt. De mindkét esetben legott kibocsátja a körözvényt; az első esetben felszólítja mindenik birtokost, hogy 15 nap alatt ismét fizessék be a 20 koronát, hogy továbbra is javaik 10.000 korona erejéig biztosítva legyenek, mivel a tagtársak közül X. 10.000 korona kárt vallván, az önbiztosítási alap teljesen kimerült. A második esetben is kibocsátja a körözvényt és felszólítja mindenik birtokost, hogy Y. 1000 korona kárt vallván 15 nap alatt mindenik fizessen be két koronát, mert az önbiztosítási alaphoz Y. részére 1000 korona tüzkára kifizettetvén, a biztosítási alaphoz 1000 korona hiányzik, ennek helyre pótlására mindenik tagtárs két koronával járni köteles. Ha egy évben csak egy tag szenvedett kárt, egy körözvény jelenik meg, egyszer kell fizetni a hányadot, a quotát, ha több tag szenvedett tüzkárt, több körözvény jelenik meg egész éven át, ha 10 év alatt egyik tagot sem érné tüzkár, tíz év alatt sem jelennek meg a körözvény és így 10 éven át egy fillér tüzbiztosítási díjat sem kellene az 500 birtokosnak fizetnie és mégis 10 éven át 10.000 korona erejéig biztosítva voltak javai.

E theoria kidolgozásában áll az erd. püspöki megye területén felállítandó önbiztosító intézmény szervezete, szabályzata.

Szentpéteri János.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A néppárt a Székelyföldön.

Új vidéken új nap, új biztosíték a néppárt életében. — A mai napon járásunk három tekintélyes községében megtartott néppárti népgyűlés e párt eddig jórészt csak hírből, írásból ismert elveinek — mert azok hirdetését a mult választáson az erőszakoskodás törvényellenes módon megakadályozta — diadalát, életrealitását, nagy jövőjét hirdeti.

Ha a nagy magyar hazának ugy tisztán magyar, mint más nemzetiségű fiai egyaránt tudnak lelkesedni a zászlóért, melyen Isten, haza, király vagyis isteni és emberi törvények tisztelete, azoknak érvényesítése és a nép igaz érdekeinek felkarolása, előmozdítása áll, nem különben viselkednek Gyergyónak tiszta véru jóérzésű, jobb sorsra érdemes gyermekei sem.

Jóllakott már ez a nép sok minden méltatlansággal, de valóban megcsömörlött attól a sok ígértől, melyeket a választások folyamán a különböző párti képviselők nagy garral annyiszor elmondottak, de melyek mindannyiszor a levegőben szétoszlottak. Cseppet sem esodálatos, ha némely választópolgárnak a vérebé ment amaz eléggé szomorú vélekedés: ha ígért fejében újabb és újabb terhek jönnek a nyakukra, legalább azt veszem el, amivel a választások idején szavazatomért kínálak.

Innen magyarázható meg az arcokról visszatükröződő cinizmus — mely különben a székelynek egyik jellemző tulajdonsága — melylyel már a programbeszéd megálligatására indulni szokott. De ha így volt is a kezdet, bizony ma másképp végződött a dolog.

A csik-karefalvi választókerülethez tartozó Gyergyó-Ujfaluban hontotta ki itt a néppárt négy jeles képviselője először partja zászlóját, hol ma délelőtt 8 órakor tartottak gyűlést. Ott voltak Lázár János főszozlgabiró, Puskás Adolf köljegyző, Zomora Daniel, Molnár János, Vilman Géza plebánosak, László János kápián, Péter Antal papnövendék, a tanítótestület, Bajkó Péter százados, Csáky József dr. orvos, Eranosz Bogdan gyógyszeráros és még többen. Mintegy ezer választópolgár vette körül az emelvényt, kik nagy részben újfiavik voltak, de többen voltak Kilyénfalva kis községéből is. A gyűlés szónokai Major Ferenc dr., Molnár János, Farkas József és Kálmán Károly országgyűlési képviselők voltak és lelkesítőbbnél lelkesítőbb beszédeket mondtak.

A gyűlés elnökét, Major Ferenc dr. zajos éljeazással fogadta a nép, mikor megnyitó beszédét megkezdette. Arról beszélt, mennyire szükséges a magyar politikában a keresztény érzület; beszélt azokról a nehézségekről, amelyek között a keresztény politika az országban utjának indult és hivatkozott az eddig elért eredményekre. Tovább fűzte ezt a témát Molnár János orsz. képviselő, aki a néppárt eddig való működéséről mondott szintén zajos, tetszéssel fogadott beszédet melynek főként trétás ötletei arattak nagy sikert. Farkas József orsz. képviselő a nép anyagi érdekeinek a néppárt programjában való kielégítéséről szolt és közgazdasági fejtegetései során főként a szövetkezeti ügy kiváló fontosságát mutatta ki igen találó példákban. A szónoklatok rendjében Kálmán Károly beszéde következett ezután. Ez az aranyzáju pap ma felülmulatá önnömagát. Minden szava

gynjott, minden szava orkánját keltette fel a lelkesedésnek. A néppárt becseről beszélt, a nép pártjának jelentőségéről. Szavába minduntalan belesapott a hallgatóság viharzó eljenzése, mely tartott akkor is, mikor Major Ferenc dr. néhány tüzesszóval berekesztette a kitünő sikert népgyűlést.

Déli 12 órakor kezdődött a csomafalvi gyűlés, hol — lévén itt megyés bucsu — óriási közönség, mintegy ötbatezer ember hallgatta meg a lelkes beszédeket, anélkül, hogy egy is közben távozott volna. A képviselők kíséretében voltak: Kovács Lajos kir. közjegyző, Pekry és Balló csendőrhadnagyok, Portik Lajos főgondnok, Both Ferenc kanonok, Zomora, Erősdý Dávid, Takó János, Kiss Dénes, Balló János, Dónya Sándor, Vilmán plebánosok, László és Gróf Mikes János káplánok, Péter Antal papnövendék, stb.

A csomafalvi népgyűlés elnöke Farkas József orsz. képviselő volt. A hatalmas néptömeg nagy érdeklődéssel hallgatta csendes, nyugodt modorában előadott beszédét. „A néppárt zászlója — mondta — „ki van tűzve a székelyek ősi földjén. Elvetettük a magot, s immár kezd nőni a terebélyes fa, amely gyümölcsözik“. Lelkére kötötte a székelységnek, óvja ezután is féltő gonddal a drága csemetét. — A második szónok itt is Molnár János orsz. képviselő volt, aki a néppárt országgyűlési szerepléséről beszélt. Közgazdasági irányú szónoklatot Major Ferenc dr. tartott. Beszédéből megértették a székelyek, hogy mit tett eddig a néppárt a népért. Kálmán Károly lángokat szító szónoklata és Farkas József elnöki zárszava fejezték be ezt a gyűlést.

Délután 5 órakor a már Gyergyó választókerületbe tartozó Alfaluba érkeztek a képviselők több kocsival kísérvé, melyekben Both kanonok, Zomora, Takó, Kiss, Erősdý plebánosok, Ince Domokos, Bagoly Mihály, László és Gróf Mikes káplánok ültek. Ott láttuk az emelvényen Lőrincz Vilmos jegyzőt, az elemi iskola tanítóit, a hallgatóság között több hivatalnokot, a felső népiskola tanárai közül többeket, kereskedőket és mintegy 2500 hallgatót.

A lelkeskedő papság mutatta be a képviselőket, de midőn a nép megértette Molnár János egyszerű előadásából a néppárt elveit, küzdelmeinek célját, majd a Farkas és Major dr. szavaiból a föld népe érdekében tett vívmányait és kifejzendő teendőit, Kálmán Károly gyujtó szavai alatt oly lelkesültség fogta el a népet, hogy a terek zúgtak a lelkes kiáltásoktól, a nők sirtak, a férfiak meghatóan hangoztatták: nem kell nekünk polgári házasság, se anyakönyvvezetés, nem kell elkereszténytelenített Magyarország, éljen a néppárt! Tiszta öreg székelyek törtek elő a tömegből, kik kezesök között, szívből jövő szavakkal köszönték meg a képviselőknek nemes érzésüket, a hit és nép érdekében kifejtett munkásságukat s kívántak sikert ez egyszerű szavakkal: „ha valóban a mi javunkat akarják — pedig ezt már látjuk — úgy segítse meg az Uristen!“

A néppárt zászlója tehát ki van tűzve Gyergyóban is. E zászlót a gyergyói kerületben multkor az erőszak nem engedte győzelemre, de most a diadalt valóban reméljük. Elültettük itt is a néppárt kicsiny fáját, melyet a még meg nem romlott székely szavahibetőség, lelkesedés, a saját érdekeinek helyes felfogására képes gondolkodás öntözni és ápolni fog, hogy már a jövő választásokra gyümölcsöt is hozzon.

A gyergyószentmiklósi és a gyergyótekerőpataki polgárok nagyzerült népgyűlést rendeztek ma délután négy órakor Gyergyó-Szent-Miklóson a központi elemi fiúiskola előtt levő téren. A néppárti képviselőket valóságos diadalmenet kísérte a gyergyói népgyűlések színhelyéről Gyergyó-Szent-Miklóstra. Több ezer főből álló néptömeg hallgatta a szónoklatokat folytonos, szünni nem akaró lelkesedéssel. Ott voltak a hallgatóságon kívül a szónokok körében:

Ferenczi Károly esperes plebános, ki igen lelkes szavakkal ajánlotta, mutatta be a képviselőket s végül köszönte meg, hogy remek, szívhez szóló beszédeikkel a néppártot és zászlóját a gyergyószentmiklósi polgárokkal megismertették. Továbbá Bagoly és Ince káplánok, Kámpeán Illés görög katolikus főesperes plebános, Görög Joachim örmeny szertartású plebános, Lázár János főszolgabíró, Szász Lajos szolgabíró, Szász Ignác járásbíró, Pál Vencel, Gergely Andor, Ince Dénes, Bényei dr. kir. albirók, Kovács Lajos kir. közjegyző, Szentpéteri Kristóf dr., Titscher Ede dr., Fejér Mihály dr., Csiki Dénes ügyvédek, Pekri József csendőrhadnagy, id. Titscher Ede ügyvéd, Dobribán Antal dr. járásorvos, Székely Károly állatorvos, Boér postamester, Csiki Kálmán nyugalombirtokos, Gál Ignác nyugalmazott honvédszázados, Csergő Gyula községi főjegyző és az előjáróság több tagja, a kereskedők csaknem teljes számban; Todor Antal vezértanító, Ferenc Balázs, Hozó Pál, Simon Adám, Sánta Albert, Péterffy Lajos tanítók, Pál Albert főkantó, Simonovics Gerő örm. kantó, Fazekas Pál adóhivatali ellenőr, Liebl Ede adótszít; Alfaluból: Zomora Dániel, plebános, Gróf Mikes János káplán, Balázs Gergely, Kajtár István, Pfeifer Lajos, Pál Albert tanítók; Szárhegyről: Nagy Antal káplán, Nagy Imre ny. főhadnagy; Tekerőpatakról: Erősdý Dávid plebános, Foricsa Agoston és Vild József tanítók; Kilyéntalváról: Vilman Géza plebános, Bálint Sándor tanító; Ujfaluból: László János káplán, László Antal k. tanító; Csikszederáról: Éltés Zsigmond táblabíró; Csik-Szt.-Domokosról: Lukács Vilmos plebános, Ráduly Benjamin tanító. Ezekon kívül: Boeskor Zsigmond bodosi lelkész, Kovács Pongrác kántortanító és a gyergyó-szt.-miklósi s tölgyesi erdőgondnokok, Kálmán István szt.-miklósi polg. isk. tanár, Korbulj gyógyszerész, Blága Imre takarékpénztári igazgató stb. stb.

Major Ferenc dr. országgyűlési képviselő tartotta az elnöki megnyitóbeszédet s ugyanő rekesztette be a gyűlést, melynek szónokai Molnár János, Farkas József és Kálmán Károly orsz. képviselők voltak. A gyűlés letolyásában és eredményeiben méltó párja volt a székely népgyűléseknek, egy-egy állomás mindannyi abban a dicsőséges diadalutban, melyet a néppárt kitünő zászlóvivői tesznek meg az országban.

Hirrel-szóval telt meg a mostani napokban a székelység földje. A néppárti népgyűlések híre elterjedt messze földön, és lelkesedéssel hallgatták mindenlitt a gyergyó-ujfalvi, csomafalvi, alfalvi és szent-miklósi gyűlések hírmondóit. Arra a hirre, hogy a gyűlések folytatódnak, aki tehethe, sietett ez ezután tartandó gyűlések színhelyeire, hogy ők is értsenek a keresztény szóból. Ma is július 2-án több népgyűlés volt, amelyeknek két elsőjéről a következőkben számolunk be!

G y e r g y ó - S z á r h e g y e n.

Alig virradt, a község minden részéből nagy csoportokban verődtek össze az emberek és mire reggel 8 órakor

a gyűlés kezdetét vette, 1500–2000-re szaporodtak fel. A gyűlés előtt Both Ferenc c. kanonok és esperes plebános lelkes beszédben üdvözölte a szónokokat és sok sikert kívánt nekik a fáradságos munkában. Az intelligencia sorában voltak: Nagy András nagybirtokos, Nagy Imre nyug. honvéd főhadnagy, Czimbalmos Ferenc birtokos, Csörgő Sándor helybeli anyakönyvvizető, Szini János dr. községi orvos, Vákár és Miklósi, Ferenc T. más és Gáspár Kelemen birtokosok. — A beszédek hatása óriási volt. A szivekből, a székely nép szívéből voltak merítve és aszivekhez szólottak; a derék és szívós székely nép, melyet olyan sokszor csaptak be már, amely szinte már bizalmát is veszítette minden képviselőjében, e beszédek hatása alatt lelkesedésének sokszor megújuló tapsokban és óriási éljenzésekben adott kifejezést. Jó két órát vett igénybe, mire a tárgyszerzat kimerült. A gyűlés végén Nagy Antal segédlelkész köszönete után könyvek között váltak meg a jó székely atyánkfiai országgyűlési képviselőinktől, mire utjakra tovább folytatták Ditró felé.

G y e r g y ó - D i t r ó n .

Gyergyó-Ditró impozáns módon várta képviselőinket. A megelőző napon már terjedelmes plakátok hirdették, hogy július 1-én, déli 12 órakor Molnár János, Major Ferenc dr., Farkas József és Kálmán Károly orsz. képviselők tognak beszélni. A lakosság apraja és nagyja, szegény és gazdag, öreg és ifjú már kora reggel talpon volt és leste a pillanatot, melyen őket hallhatta. Délelőtt 11 órakor érkeztek meg éppen szent mise alatt és rövid egy órai nyugalom után, pontban 12 órakor, megkezdődött a népgyűlés. Országgyűlési képviselőinket Takó János szentszéki ülnök plebános lendületes beszédben mutatta be a népgyűlésnek. Midőn megjelentek a számukra készített diszes emelvényen a közönség lelkes éljenzések tört ki. Az elnöki megnyitót Farkas József orsz. képviselő: Mit tett eddig a néppárt? címen érdekesen, igazságosan és meggyőzően, Major Ferenc dr. A néppárt és a kis emberek címen lelkesen, hazafiasan szívet és lelket megindítván.

Utóljára Kálmán Károly orsz. képviselő szólott ily címen, hogy: Eljen-e a néppárt? Kérdéseire, hogy éljen-e a keresztény Magyarország és éljen-e a néppárt, melynek lobogójára Isten, király, haza van felerve, 3000 ember zugta vissza, hogy éljen a néppárt és virágozzék a keresztény magyarok szép hazája.

Megható, elragadó és csodálatosan nagy volt Kálmán Károly, mikor a bánatos multból átörpült ebbe a rohadat jelenbe és reményteljesen biztatott a jövőre. Sirt ott mindenki, sirt a gyermek, sirt az agg, sirt a férfi, sirt a nő és hiszszük, hogy ezek a könyvek majd a közel jövőben le fogják mosni a jelen és a mult bűvőátszárait. Az intelligenciából jelen voltak: Takó János szentszéki ülnök, plebános, Csiby Tamás nyug. plebános, Mezei Géza dr. községi orvos, Szabmáry János gyógyszerész, Gaal Miklós mezőgazdasági egyleti pénztáros, Józsa Sándor római katolikus tanítóegyleti elnök és vezértanító, Albert István és Kopac Gyergely lelkészek, László István kántor, Szathmáry István dr. gyógyszerész, Lukács János birtokos és kereskedő, Kopacz Géza, Melik Antal kereskedők, polgári iskolai igazgató, Divócky Rezső, Gábosy László, Bajkó Moric polgáriskolai tanárok, Mátyás Albert és Khon Ignác kereskedők, Borka Lajos, Adam József, Barabás Raymond tanítók, Veress Sándor, Keresztes István kereskedők, Biró Sándor, Mezei Mihály, Mezei Ignác, Bángi Arpád, Csiki Ferenc, Trucza Ignác, Orosz István, Orosz András, Csibi Sándor stb. stb. birtokosok.

Pályatársai nevében Csibi Alajos mezőrendőrbiztos mondott köszönetet képviselőinknek a szives fáradságért és arra kérte őket, hogyha majd eltávoznak tőlünk haza „a nagy Magyarországra”, emlékezzenek ott is vissza a székely testvérekre és ne feledjék, hogy ez a nép halás és minden érte tett fáradságot bőven fog megbárálni, megjutalmazni. Azután a nép virágokkal szórta tele utjukat és a merre a menet elvoault, mindenütt megcsillant a remény, felhangzott az öröm, hogy végre talán a székelység igazságos ügyei is diadalra jutnak valaha.

(A.)

Egy iskolai záró-ünnepély Brassóban.

A brassói róm. kath. árvaházalapító négyzet által létesített, apáca nővérek vezetése alatt álló IV. V. VI. leány-osztályok nyilvános vizsgálatai jun. hó 25-én a délelőtti és délutáni órákban folytak le, a záró ünnepély pedig június hó 30-án a kolostor nagytermében tartatott meg.

Ki ezen vizsgálatokon megjelent s figyelemmel kísérte az apáca-nővérek magyar-német tannyelvű iskolájába járó növendékek meglepő, minden tantárgyban kitűnő teleteit, csalhatatlanul meg kellett győződnie, hogy a növendékek vezetése nem csak gyakorlott mesteri kezekben volt, hanem az a vallásosság fényugaraival is ékeskedett. Valóban, amely ritka, épen oly szívréható az a lélekemelő tanítási mód, mely a kegyes apáca-nővérek minden kérdéseiben a növendékek minden teletein végig vonult. Sokat-sokat lehet ezen vizsgálatokról s még többet az apácanővérekről, mint igazán Istentől hivatott nő-tanítókról mondani, de ezuttal legyen szabad inkább a záró ünnepélyről röviden beszámolni.

Pont 8 órakor felhangzott a szent himnusz: „Te Deum laudamus“ s a pompában uszó, szép kis kápolnát zsufolásig töltő ájtatos hivatás serege állva hallgatta végig azt a szíveket gyönyörködtető dics-himnusz, mely a zárda növendékeinek ajakáról röppent ég felé egy apácanővér direktője mellett harmonium hangok kíséretében. Mily szép, mily szívet-leket megható hangok! Nyomban erre megkezdődött a szt. mise, melyet nt. Schwörer S. úr, a zárda lánglelkű hitelmezője intonált. Szent mise tartama alatt ismét a zárda apró növendékei énekeltek a harmonium zeugése mellett oly édesen, oly érzéssel, mintha csak anygalkák dics-himnusza hallatszott volna. A hívő közönség — látszott — mélyen megvolt hatva: mindenki térdre borult s Istenhez emelé gondolatait, foitró imákat rebegvén . . .

Szent mise után a kolostor nagytermébe vonult a diszes publikum, zsufolásig megtöltvén azt. Kis vártatva félre húzattak a diszbe öltöztetett kis színpademelvény függönyei. Tiszta fehérbe öltözött, kedves lányka-sereg állt a nézők előtt, hullámzó hajfürtökkel vállakon mint megannyi anygalkák. Megszólt a harmonium s felzengett a legszebb dics-ének a kis lányok ajakáról: „Isten áldd meg a magyart.“ A közönség meghatótan, állva hallgatta végig a magyar nemzet eme lélekemelő, Istent dicsőítő imájának bűvös hangjait . . .

Ezek után megszakítás nélkül következtek a záró-ünnepély műsorának egyes, egymást fölülmuló darabjai. Kar-énekek egy-és kétszólamra, solók, kettős dalok, dal-játékok, hazafias szavallatok, gyermek mesék követték egymást kifogástalan összhang, érett készség, örömkacajt, zajos tetszést keltő kedves előadásban. Egy-egy dalmese folyása alatt a kis levélhordó leszállt a nemesen élvezet közönség közé, csinos levélkéket osztva ki ilyen üdvözlétekkel:

„Isten áldása legyen rajtad!“ „A boldogság legyen otthonod!“ „Imádd a jó Istent, szeresd embertársaidat!“ stb. stb. Majd meg a virágáruszó kedvessége árulta s adta szép szőrt rózsza, szegfű, viola, rezedra s más szebbnél szebb, illatos virágokból kötött csokrocskáit. . . Mily kedveség mily élvezet, mily égi öröm! Oh, be sokat vesztek azok, kik jeleu nem voltak, akár akarva, akár akadályozva! Soha szebb, soha elragadóbb ünnepély nem zárta be iskolaiok utolsó perceit! . . .

Végül ugy tizenegy óra körül, a szólásra leghivatottabb és legtisztelre méltóbb alak, Brassó város róm. kath. hitközségének áldott lelkű főpapja, méltóságos és föltisztelendő Möller Ede pápai praelátus úr állt fel és intézett nagyhatású, az árvaházalapító nőegylet működését s az apácánővérek buzgóságát méltató beszédet. Tollam gyenge illoképen esetelni mindazokat, melyek e nagyszabású beszédben foglaltattak. Miként született meg a brassói róm. kath. árvaház alapító-nőegylet eszméje, melynek hivatása népnevelés, nyilvános neoktatással foglalkozó apáca-tanítónők vezetése alatt árvaházunkat életre hívni; mily küzdelmek, félreértések és mily óriási áldozatok árán jutott az elhittet kis magvaska oda, hol ma mint ékesen virágzó s gazdag gyümölcsözéssel kecsesgető fává nőtt! . . .

Nem folytatom tovább; izek kellenének a történetek, az elmondottak méltó esetelésére. Azzal végzem, mely szavakat ő Méltósága mondott: „Remélem, bízsem — mert lsten van velünk — hogy a virágzó fa nemsokára dús gyümölcsöket terem!”

Ugy legyen! Amen!

B. S.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Püspök urunk** f. hó 5-én elnökölt a Kolozsvárt tartott rk. igazgató-tanácsi gyűlésen, melynek tárgya a Státus uradalmi jószágigazgatójának megválasztása volt. Ezen fontos állást báró *Bornemissa Elemér* nyerte el. Az új jószágigazgató mint földbirtoke és gazda kiváló hírben áll s így működéséhez a legjobb reményeket fűzzük.

— **Püspök urunk ez évi IX. körlevelét** fiui hódolattal vettük. A körlevél első részében főpásztor urunk hálát ad a jó Istennek, hogy apostoli útját a székely-udvarhelyi esperesi kerületben szerencsésen bevégezhetette; sok jót és nemeset látott és tapasztalt, mi atyai szívét örömmel töltötte el; ezen örömet azonban egy s más körülmény megzavarta. Ezután elősorolja azon hiányokat, melyeket *eddigi körutjaiban észlelt azon szilárd reményben, hogy ezek teljesen meg fognak szűnni. Ilyen hiányok: sok templomban nincs rendes gyóntató-szék; a tabernakulum forgó szerkezetű; az egyházi ruhák, fehérneműek stb. rongyosak és piszkosak; sok helyütt a tabernakulumban őrzik a szt. olajokat; egyes plebániákban 11—12 éves gyermekek még nem járultak a penitenciartársasághoz; ismét egyes plebániákban a nép a közös imákat nem mondja a pappal vagy a pap után, legfennebb a kántor mormogja azokat az orgona mögöl; az egyház nyelvét önkényűleg felcserélik a hazai nyelvvél; a matrikulák hiányosak; a püspöki körleveleket kellőképen meg nem őrzik, a plebánia történetét nem mindenhol írják; a vasárnap délutáni katechesisek nincsenek meg; a hittant sok parochialis iskolában a kántor vagy tanító tanítja, holott ez magának a papnak kötelessége stb.* — (Hát bizony, mind ezek lényeges bajok és hibák, melyeket azonban egy parányi jóakarattal és

anyagi vagy szellemi áldozattal vajmi könnyen el lehet enyészteni.) A körlevél hozza ezután a papszenteléseket, az országos kath. nagygyűlésre való buzdító felhívást s néhány rendeletet s a maros-portusi plebániára pályázatot hirdet. Végül jelzi, hogy *Gyulafehérvárt f. é. augusztus 27-től 31-ig lesznek a papi lelki gyakorlatok*, a melyekre való jelentkezés legkésőbb augusztus 15-ig *Balás Endre* dr. papnev. intéz. vicerektor urhoz intézendő.

— A f. é. július hó 3-án tarott konkurzuson

33 pályázó közül fölvétettek a theologia első évi tanfolyamára: Gegő Simon, Márkus András; a főgymn. nyolcadik osztályába: Péter János, Hofmán Adam; és a betedik osztályába; Kasper Frigyes, Bálint Ferenc, Novák János, Gukán Simeon, Gyergyai Béla, Takó Albert, Molnár Imre, Boga Übald, Haekker Imre, Binder István, Fazakas András, Bence István, Kicsid Béla, Balint Károly, Boeskor László és Orosz Lajos.

— **Tíz éves találkozó.** Folyó évi július hó 4-én jöttek össze Gyulafehérvárt a helybeli főgymnasimban az ez-élt tíz évvel érettségi vizsgálatot tett ifjak, hogy egymásnak beszámoljanak lelkes lévvél szövögetett terveik megvalósulásáról, vagy épen törött reményeikről e tíz év alatt. Sokakat megtépett közülök az idő, de megtörni, pályájáról lesodorni egyet sem tudott. Érezte is ezt az a 10 ifjú — ma már szép állású férfiak, mert meghatott szívvel zengték a távoli maradt társak nevében is Istennek a hálaadás imáját a „Te Denmot“, — melyet és a 9 óras szt. misét ngos *Fábián Sándor* nagyprépost úr, egykori gym. direktorunk celebrált. A liceum régi VIII. osztályában tartott rövid értekezlet után tiszteltek püspök úr ő Méltóságánál, hol Székelyhdy I. honvéd főhadnagy beszélt. Magvas válaszában örömenek adott kifejezést a kegyelmes Főpásztor, a vallást kötvén mindannyiuk szívére, „mert csak a vallásos szív lehet — ugy mond — a hazafias érzelmek hordozója.“ *Fábián Sándor* nagyprépost urnál *Ince D.* káplán, *Acéd Jákó* direktornál *Körösy G.* káplán tolmácsolták a hálás tanítványok érzelmét. Deli 1 óraker a „Bárány“ nevű vendéglőben kiválóan sikerült ebéd volt. A régi tanárok élükön *Fábián Sándorral* s még néhány meghívott vendég vett részt azon. Annyi sok szép toasztbl különösen megemlítjük *Ince Domokos*t, ki a Főpásztor, mint a tettek emberét, Rassét, a poetikus toasztozót, ki *Fábián Sándort*, volt direktort köszöntötte. A muzsáknak szentelt épület valóban büszkeséggel nézhet ily ifjakra — ugy mond *Fábián* prépost úr poharköszöntőjében, mert ritka év lát annyi tehetséget egy osztályban — mint az ez élt tíz évi látott. Eltelti volt tanítványait. Nem szabad figyelmen kívül hagyunk sok üdvözlő sürgönyt. Pál István, Sándorffy, Tuczai, Petres stb. mint egykori tanárok ezen az uton emlékeztek meg. Hogy az összejövetelnek maradandó emléket állítsanak, alapítványról is gondoskodtak, melynek 10 korona évi kamatja egy szegénysorsú, de jó tanulóknak utaltatik ki. A lelkes társaság az estéli órákban osztott szét, hogy ápolja újabb 10 évig a viszontlátás reményét.

— **Köszönetnyilvánítás.** Alóírott a magam, valamint a vezetőségünk alatt álló hátszevi Erzsébet királynéról nevezett róm. kath. leányiskolában működő szerzetes tanítónők nevében kedves kötelességet teljesítek, midőn a nyilvánosság előtt is mélyen érzett hálánkat és köszönetünket fejezzük ki, mindazon nemesszível jötevőknek, akik kegyes adományokkal fölszerelték bennünket, hogy intézeti kápolnánkat fölszerelhettük és így a jubileumi szent év ajátosságait az előirt módon elvégezhettük. Ezt a hiányos fölszerelés miatt alig tehattük volna meg és éppen azért mélyen érezve a jótétemény nagyságát, fokozott buzgósággal kérjük a jó lsten, hogy jötevőinket menyeyei áldása bőségével jutalmazza.

A begyűlt kegyes adományokból beszereztünk egy Urmutatót (monstrancia), 2 díszes oltárgyertyatartót, 1 tüstölőt, 1 fehéres vörös-selyem miseruhát és még néhány szükséges apróságot. Hátszeg, 1900. június 25-én. *M. Aurea* szt. Ferenc-rendi szerzetes főnöknő.

— **A Jagellók egyeteme.** A lengyel neuzei érés ősi vára, a krakói egyetem, melyhez virágzásnak induló irodalmunk, de iskolázásunk emléke is fűződik, mert hisz első nyomtatott magyar munkák: Komjáti Benedektől Szt. Pál levelei, itt jelentek meg; itt járt, iskolázott Pázmány Péter és sok eleink, e hó 7-én ünnepelte főnállásának ötszáz éves évfordulóját. Az egész várost ünnepiesen földszitették ez alkalomra, különösen azok az utcák voltak zászlódiszben, a melyeken az ünnepi menetek átvonultak. Az ünnepre sok ezer idegen érkezett Krakókba. A krakói egyetemet Nagy Kázmér lengyel király alapította 1364-ben, tehát három évvel előbb, mint Nagy Lajos 1367-ben Pécselt a magyar egyetemet. 1400-ban az egyetemet újjalakították s ezt az évfordulót ülték meg Krakóban az európai tudományosság legelőkelőbb képviselői. A Jagellók egyetemének ünnepére a hazai tudomány-egyetemek is képviselőket küldöttek. Pónori Thewrewk Emil budapesti és Fabinyi Rudolf kolozsvári rektorok utaztak Krakókba.

— **Római hírek.** Az olaszok ismét megmutatták, minő komolyan veszik Rómában az úgynevezett garanciástörvényeket és hogyan akarja a kormány adott szavát megtartani. A pápától elvett „Sapienna“, a mostani állami egyetem előesernökében vagy 300 egyetemi hallgató verődött össze; évközben haszontalankodtak és most szerelnék, ha a vizsgálatok határidejét meghosszabbították volna. Egy óráig „tüntettek“ máraz egyet. előjáróság ellen, midőn egy-kettőnek „kitűnő“ ötlete támadt. Hamarjában előkerítették valahonnan Ő Sztsége egy areképét, azt botra akasztották, jobbról balról két seprőt lózátkak és zoaltárok éneklését majmolva bejárták az épületet hozzájuk méltó társaik nagy hatótája között. Az előjáróság egy tagja nyugodtan nézte végig e szemtelen inzultust és nem volt, a ki az éretlenkedők körmére ütött volna. Zavartalanul gúnyolták ki a ker. világ ősz főpapját addig, a míg bele nem fáradtak. Aztán odavonultak a lépcsőház gázlámpájához és pokoli zaj közepette elégették a pápa areképét. — Másnap a kath. egyetemi kör hallgatói az egész város színe előtt protestáltak társaik e gatzette ellen és érdekes volt, hogy a különben ellenséges indulatu liberális kör legelőbbje csatlakozott a kath. kör e protestációjához. De a kik ígérték eget, földet, hallgatnak és néznek!

— **B. e. Steiniczter Ede** sirja fölé emelendő emlékre és alapítványi misére adakoztak: Bálint Vilmos 3 kor., Szabó Lázár 5 kor. A vajda-hanyadi szt. ferenc-rendi zárda 10 kor. Összeg: 123 kor. 40 fill.

— **A kalocsai érsekség jubileuma.** Most volt 900 éve annak, hogy szent István király megalapította a kalocsai érsekséget és Asztrikot követül elküldötte Rómába II. Szilveszter pápához. Ezen nevezetes évforduló alkalmából fényes asszisztenciával ünnepélyes szent mise volt a székes-egyházban, mely után Császska érsek Te Deum-ot tartott. Délben pedig diszbebédett adott az érsek s azon jelen voltak a káptalan tagjai és a központi papság és a hatóságok fejei. Császska érsek emelkedett hangn tósztan méltatta az ünnep jelentőségét.

I R O D A L O M.

Könyvismertetés.

„Az erdélyi szászág multja vagyoni önkormányzatára vonatkozólag. Irta Kis Bálint. Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat tulajdona. Ara 3 korona. Gyulafehérvárt. Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomtatásban 1900.“

Irodalmi társulatunk egy nagyérdéki történelmi és jogi munkával lép a nyilvánosság elé. A mű szerzője Kis Bálint cs. és kir. kamarás, kinek szép neve van magyar történetíróink közt. A mű, miként azt az előfizetési felhívásunkban is mondtunk, hiteles oklevelek alapján s történelmi hűséggel tárgyalja a szászág multját, különösen a maig is önkormányzatilag kezelt vagyonügyekre vonatkozólag. Az egész mű 203 oldalra terjed s három fóreszre oszlik.

Az első részben az egyes szász telepeket, azok lakosságát, a szász városokat és vidékeket, szóval azon szász területeket ismerteti, a melyek nem mind és mindig tartoztak az úgynevezett „hét szék“-hez, vagyis a szászág zöméhez. Finom érzékel van itt feltüntetve, hogy a szászok telepei eredetileg külön-külön keletkeztek, azok egymással összefüggésben nem állottak s köztük az egyes territoriumokat összekötő szerves egység nem volt s az adomány- és kiváltság levelekben nem található olyan intézkedés, mely az ország különböző részein alakult szász telepeket egyesítse. A következő szakaszban beszél a II. Géza korában történt tömegesebb letelepülésről s ugyancsak e fejezetben ismerteti a szászok nagy kiváltságlevelét: II. Endre diplomáját. Ezen első részből világos lesz előttünk, hogy az úgynevezett „Királyföld“, „Fundus Regius“ árpádházi királyaink idejében sem politikai, sem közigazgatási, sem közgazdasági sőt még egyházi tekintetben sem volt egységes területté foglaltva. Elszigetelve állottak tehát az egyes telepek s többen mint Krakók, Magyar-lgen, Deés stb. idők folytán is úgy maradtak.

A mű második részében a szász terület azon tagozatait veszi bővebb vizsgálat alá a tudós szerző, melyek idők folytán több-kevesebb összefüggésben állottak egymással. Ilyenek voltak I. A szebeni ispánuság vagy az u. n. hét szék. 2) Medgyes és Selyk szék, az u. n. más két szék. 3) Brassó város és vidéke. 4) Beszterce város és vidéke. E különböző szász telepek összetömörülése a politikai viszonyok követelményéhez képest s különösen a XV. század súlyos eseményeinek — török háborúk, belzavarok nyomása alatt lassanként haladt előre, s nagy mértékben befolyhatott rá az 1437-iki erdélyi paraszt lázadás elnyomására kötött kápolnai unio is. A további fejezetekben azt fejtegeti a szerző, hogy a szászág nemcsak egyes tagozatainak egymással való összefüggés által erősödött, hanem ezek maguk is különböző helységek és helycsoportoknak idő folytán bozzájok csatlóása utján is gyarapodtak, terület, népesség és teherberviselési képesség tekintetében.

A harmadik rész szól általában a közvagyonról, az egyes városok vagyonáról, a szebeni prépostság s a kertzi apátság egykori javairól, a „hét bírák“ jószágairól, a királyföld közös vagyonáról és kezeléséről. Erdélyi egyházmegyénk történetét közelebbről érdekli az a szakasz, mely a szebeni prépostság és kertzi apátság egykori javairól szól. 1) Hiteles oklevelekből tudjuk meg, hogy a szebeni préposti és kertzi apátsági hajdan kath. birtokok mint miselapítványok jutottak a szászok kezéhez. Ugyancsak e szakaszban mutat rá a

szervő egy történeti falszura. A kir. adományozás és schematismusunk is két szebeni prépostságot ismer, a bizonylatlan időben keletkezett és szr. Lászlórol nevezett s a III. Béla által alapított Boldogasszonyról címzett, holott a XII—XIV. századi oklevelekben csak szebeni prépostságról van említés.

Erdekes fejezet „a vagyon megtartása s a vele kapcsolatos ügyek a nemzeti fejedelmek alatt” című; továbbá a nemzeti fejedelmek kora százsz szempontból s a történeti igazság szerint. Ide vonatkozólag mondja a szerző, mi a következő korszakra is talál: „sajátásgos halvézetként súlyosodott a százszokra a történelem íromája, hogy míg a magyar nemzeti irányzat alatt gyarapodtak, erősödtek s terjeszkedettek s önkormányzatuk majdnem korlátlan s terheik könnyen elviselhetőek voltak; addig minden oly esemény, mely a köztük fennmaradt s aspiratívokban uralkodó külön german irányzat és törekvések érvényesüléséhez közelebb vezette őket, belátnatlan nehézségeket támasztott előttük, háttérbe szorította érdekeiket, korlátozta szabadságukat, nyomasztólag nehezített vagyonállapotukra.” A további fejezetek az állami szabályozás és ellenőrzést tárgyalják az auszriai ház uralma alatt; azután a válságot az abszolutizmus korában, a mikor a százszok 7 százados multjukról eltérve az öszmonarchiához kiűn korona tartományként akartak csatlakozni; végül az alkotmányos megoldást, mely szerint a százszok mai állapotát látjuk berendezve, adja elő.

E műnek minden fejezetéből kiténik az, hogy a szerző előszavában kitűzött célját — kétségtelen hiteles oklevelek világnál s teljes történelmi hűséggel mutatni be a százszág multját főleg a maig is önkormányzatilag kezelt vagyonügyekre vonatkozólag — egy pillanatra sem tévesztette el. Alapos történettudás, jogi tudomány, s lelkiismeretes kritika jellemzik művét. Stílusa mindenütt magyaros, régies erőteljesség is van benne. A szerző valóban nagy érdemet szerzett s hazai történetírásunkra nézve bátorított nyereség s műve. Legmelegebben ajánljuk történettudásaink, jószágaink s a művelt közönség nagybecsű figyelmébe és pártfogásába. Kiállításra esinos, ára csak 3 korona. E.

Pályázatok.

— A *szászfenesi* róm. kath. elemi népiskolánál üresedésben lévő kántortanítói állásra jelen évi aug. hó végéig pályázatot hirdetek. Ezen állás évi jövedelmét a díjlevél szerint képezik: 1) 160 korona két utalagos részletben az iskolaalaptól, 2) 138 korona 90 fill. havi előleges részletekben a hitközségtől. 3) Négy zaellér-telek után 30 kor. 80 fill. 4) 161 kor. 40 fill. természetbeni szolgálmányokból. 5) Földhaszon élvezetből 430 korona. Összesen 921 korona 10 fill. 6) Csinos új lakás, 2 szoba, egy téli-nyári konyha pincével, istálló szinnel, kút és veteményes kert. Kötelmei: templomi és temetési szolgálat, minden vasár és ünnepnapon szentmise kezdetén az olvasó előimádkozása, s az osztatlan elemi népiskola vezetése. Kántortanítói oklevéllel bírókra egy próbaév, segédkántortanítókra nézve pedig kettő tüzetik ki. Ez idő alatt a kántortanítói oklevél megszerezni kötelesek. A kellően felszerelt folyamodvány feunjelzett határidőig alulírttothoz nyújtható be. Személyes megjelenés kívánatik. P. Szászfenes, (Kolozsmegye) 1900. június hó 25-én. Péter József, s. k. ikszéki elnök.

— A *zetelaki* róm. kath. elemi népiskolánál üresedésben lévő 3-ik és a jövő tanévre ujan rendezesített 6-ik tanítói állomásra pályázat hirdetetik. Mindkét állomás évi jövedelme 800 korona $\frac{1}{4}$ évi előleges részletekben és természetbeni lakás. — Kötelme az elemi iskola egy-egy osztályának önálló vezetése és a gazdasági ismétlő iskolában egy tantárgynak tanítása. Kik ezea állomások valamelyikét elnyerni obajtik, kellően okmányolt folyamodványukat 1900. évi

augustus hó 5-én a zetelaki róm. kath. iskolaszékhez küldjék be. A z i k o l a s z é k.

— A *gyergyó-csomafalvi* róm. kath. segédkántortanítói állomásra pályázat hirdetetik. Jövedelme: a.) Kepejárandaóságból 600 kor., b.) A községi pénztárból: 240 kor.; c.) Iskolaalaptól: 60 kor. Összesen 900 korona. Ha igényel bír 100 kor. korpótlék. Van természetbeni jó lakás. Kötelességei: 1.) a segédkántori teendők végzése. 2.) az iskolaszék által kijelölt osztályok vezetése és a sekrestyési teendők végzése. A kellő okmányokkal felszerelt kérelem 1900. július 20-áig alulírttothoz iskolaszéki előkhöz beadandó. Személyes megjelenésben részeseül.

Gyergyó-Csomafalva, 1900. június 22-én. Balló János pleb. iskolaszéki elnök.

— A *zombori* (Udvarhelymegye) róm. kath. kántortanítói állomás üresedésben lévén, arra ezennel pályázat hirdetetik. — Ezen állomás évi jövedelme kényelmes úri lakás: két szoba, téli és nyári konyha, pince és gazdasági épületek kivül: a.) 124 frt. államaegély, — b.) 216 frt. 50 kr. az egyháztól, c.) gabona magtárból 50 régi véka kukorica, melynek piaci értéke kitesz: 40 frt., d.) községi pénztárból: 20 frt. — e.) tandíjból: 20 frt. f.) 655□-ól kiténő veteményes kert évi átlagos haszna: 25 frt. — g.) Söszviz jog: 5 frt. h.) Szabad faizás, ezenkívül átlag 40 tanköteles román gyerekek s. Ujleg szolgálat 40 szerk fát és fel is vágják. — i.) Szabó legettetés. j.) Ötödéves korpótlék. k.) Esetleges stólak. — Ezenfelel kiténő van a „Közművelődési egyesülettől” évi tiszteletdíj. Iskola a lakással egy földel alatt. Az udvart patak szeli át. Kötelességei: a) mindennapi és ismétlő tankötelesek tanítása. Kántori és harangozóit kötelmek teljesítése. Mint hogy helyben felkész nincs, megkivánatik, hogy a pályázó vallásos lelkülettel bírjon. Pályázni obajtik jelen év ugustus 10-ig kellően felszerelt folyamodványukat alulírttothoz nyújtsák be. Csak ok. evels k. tanítók pályázhatnak. Az állomás a kinevezés után azonnal elfoglaladó.

H.-Karácsonfalva (u. p. H.-Oklánd) 1900. július 28-án.

Szekeres János s. k.

lelkész, iskolaszéki elnök.

— A *ujvnci* róm. kath. kántortanítói állomásra augusztus hó 1-ig pályázat hirdetetik. Javadalom 410 kor. készpénz, 12 hold szántó, $\frac{1}{2}$ hold kaszáló, 400□-ól szőlőnek való föld, $1\frac{1}{2}$ holdas kert (mind adómentes), tisztességes lakás, konyha, padlás, pince, istálló, 3 öl tűzifa, melyből a tarterem is fűtendő, temetősek után stóla. Kötelessége: az osztatlan iskolát és ismétlőket tanítani s az alvinci templomban ünnep és vasárnapokon orgonálni. Felszerelt pályázatok alulírttothoz küldendők, Alvincen, 1900. jul. 4-én P. Grand Kornád, lelkész, isk. sz. elnök.

— A *szentháromsági* róm. kath. kántortanítói állomásra pályázat nyitattik. Javadalma: 1) államségely 187 frt., 2) anyaegyházi kepe 100 frt., 3) püspöki segély 50 frt., 4) főkegyházi kepe pénzben és terményben 30 frt., 5) szentmise alaptól 14 frt., 6) regaléváltsági alaptól 2 frt 12 kr., 7) stola átlag 8 frt., 8) más vallásu tanulók után fizetendő tandíjból átlag 8 frt., 9) $\frac{1}{2}$ becsold tagosított első osztályú szántó és kaszáló, 10) $\frac{1}{2}$ hold belsőleg, veteményes és gyümölcsös, négy osztályú lakás gazdasági épületekkel. Kötelességei: a) kántori teendők végzése az anyaegyházban és filiákban; b) az iskolaszék által kijelölt osztályok vezetése; c) vasár- és ünnepnapokon a szent olvasó pontos előimádkoztatása; d) a fajscola kezelése. Oklevéllel és más okmányokkal felszerelt folyamodványok f. évi augusztus hó 12-ig a szentháromsági róm. kath. lelkészi hivatalhoz beadandók. Közbeeső vasárnapokon a próbára való jelentkezés megkivánatik.

Szentháromság (u. p. Ny-Szereda) 1900. július 5-én.

Kiss András,

plebánus, iskszéki elnök

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: Zlamál Agost.

Szerkesztőtársak: Bálinth György, Eröss József, Péter János dr., Wagner Sándor.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.